

NOVA UREDITEV POKLICNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA

Anja Strojín Štampar*

UDK: 368.914:349.2

Povzetek: Pokojninska reforma je posegla tudi na področje obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki se po novem imenuje »poklicno zavarovanje«. Namen poklicnega zavarovanja ostaja nespremenjen, in sicer je namenjen osebam, ki opravljajo posebno težka in škodljiva dela, ali dela, ki jih po določeni starosti ni mogoče več uspešno opravljati. Poklicno zavarovanje se še naprej izvaja v okviru vzajemnega pokojninskega sklada – SODPZ, zavarovancu pa se prizna pravica do dodane dobe.

Ključne besede: obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje – poklicno zavarovanje – SODPZ – vzajemni pokojninski sklad – pokojninski načrt – poklicna pokojnina – dodana doba – prispevek - enkratno izplačilo – prenos sredstev – dokup pokojninske dobe – seznam delovnih mest

THE NEW REGULATION OF OCCUPATIONAL RETIREMENT INSURANCE

ABSTRACT: The pension reform has also affected the scope of mandatory supplementary pension insurance which from now on carries the name 'occupational insurance'. The purpose of this insurance remains unchanged; it is intended for individual persons who perform particularly hard and hazardous work or work which cannot be performed successfully beyond a certain age.

Occupational insurance continues to be carried out by the close-end pension fund SODPZ; the insured persons are entitled to added time.

Key words: additional retirement insurance, occupational insurance, occupational pension, close-end pension fund, added time

* Anja Strojín Štampar, magistrica pravnih znanosti, članica uprave Kapitalske družbe pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d.
anja.strojín-stampar@kapitalska-druzba.si

1. IZVAJANJE POKLICNEGA ZAVAROVANJA

Nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2)¹ na novo določa pogoje za pridobitev poklicne pokojnine in najnižje zjamčene poklicne pokojnine z možnostjo sofinanciranja s strani države. Drugače je urejena tudi pravica do enkratnega izplačila zbranih sredstev v primeru neuveljavitve pravice do poklicne pokojnine, po novem pa lahko zavarovanec zbrana sredstva prenese tudi v dodatno zavarovanje z namenom pridobitve dodatne pokojnine ali pa zbrana sredstva nameni za dokup pokojninske dobe. Poklicni upokojenec se bo lahko prostovoljno vključil v obvezno pokojninsko zavarovanje. ZPIZ-2 predvideva tudi prenovo seznama delovnih mest, za katere je obvezno poklicno zavarovanje.

Poklicno zavarovanje je zbiranje prispevkov delodajalcev na osebnih računih zavarovancev, na podlagi katerih zavarovanci, vključeni v to obliko zavarovanja, pridobijo pravico do poklicne pokojnine ter druge pravice, ki jih določa zakon.² Upravičenci prejemajo poklicno pokojnino v času od izpolnitve pogojev za poklicno upokojitev do izpolnitve pogojev za starostno ali predčasno starostno upokojitev. Tudi poklicno zavarovanje se bo izvajalo v obliki zbiranja sredstev na osebnih kapitalskih računih pri vzajemnem pokojninskem skladu (Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja Republike Slovenije, v nadaljevanju: SODPZ). SODPZ kot vzajemni pokojninski sklad ni samostojna pravna oseba, ampak skupek premoženja, ki je v lasti zavarovancev poklicnega zavarovanja in ga upravljavec vodi in upravlja ločeno od svojega premoženja, v imenu in za račun zavarovancev. Premoženje sklada je financirano s sredstvi, zbranimi z vplačilom prispevkov za poklicno zavarovanje (s strani delodajalcev) in ustvarjenimi z njihovim upravljanjem, namenjeno pa je izključno kritju obveznosti do zavarovancev poklicnega zavarovanja. Upravljavec SODPZ je Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d. d. (1. odstavek 210. člena ZPIZ-2).³

Način izvajanja poklicnega zavarovanja in poslovanje SODPZ je podrobneje določeno s pokojninskim načrtom, upravljavec pa bo moral po ZPIZ-2 sprejeti tudi pravila sklada in izjavo o naložbeni politiki. Vplačila v SODPZ se enkrat mesečno preračunajo v število enot premoženja pokojninskega sklada po vrednosti enote premoženja (VEP) sklada na obračunski dan. Posamezno vplačilo za poklicno

¹ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju - ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 96/12).

² Poklicno zavarovanje je urejeno v enajstem delu ZPIZ-2 (členi 198 do 213).

³ Podatki o upravljavcu in SODPZ so dostopni na spletni strani Kapitalske družbe, d. d. www.kapitalska-druzba.si.

zavarovanje se po preračunu v enote premoženja sklada evidentira na osebнем računu zavarovanca. Ob izpolnitvi pogojev upravljavec sklada odmeri poklicno pokojnino v skladu s pravili actuarske stroke glede na višino zbranih sredstev in glede na obdobje prejemanja poklicne pokojnine. Poklicna pokojnina ne sme znašati manj, kot znaša starostna pokojnina, ki bi jo zavarovanec prejel v obveznem zavarovanju glede na dopolnjeno pokojninsko dobo brez dodane dobe. Za izplačevanje poklicnih pokojnin mora upravljavec sprejeti poseben pokojninski načrt in oblikovati kritni sklad.

2. PLAČEVANJE PRISPEVKOV IN PRIZNAVANJE DODANE DOBE

Tako kot po ZPIZ-1⁴, je tudi po ZPIZ-2 osnova za plačilo prispevkov za poklicno zavarovanje plača zavarovanca oziroma nadomestilo plače. Pokojninski načrt določa višino prispevka, ob uveljavitvi ZPIZ-2 pa je znašala 10,55 % ali 12,60 % (8. odstavek 413. člena ZPIZ-2). Prispevki se obračunavajo in plačujejo mesečno ob izplačilu plače ter imajo enak davčni status kot prispevki za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Po novem je za prisilno izterjavo neplačanih prispevkov pristojen davčni organ⁵, nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov pa izvaja inšpektorat.⁶

Tudi po ZPIZ-2 se zavarovancu za čas vključitve v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje po ZPIZ-1 in v poklicno zavarovanje po ZPIZ-2 prizna dodana doba, ki se upošteva pri izračunu pogojev za poklicno upokojitev ter za predčasno in starostno upokojitev v obveznem pokojninskem zavarovanju⁷. Po novem pa je pogoj za priznanje dodane dobe v poklicnem zavarovanju, da so bili za zavarovanca prispevki v celoti vplačani.

Tako kot po ZPIZ-1 (4. odstavek 283. člena) tudi po ZPIZ-2 obveznost delodajalca preneha (10. odstavek 202. člena), ko zavarovanec izpolni pogoje za pridobitev poklicne pokojnine.

⁴ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-1 (UL RS 109/06 UPB3, 112/06, 114/06, 91/07, 10/08, 98/09, 27/10, 38/10, 61/10, 79/10, 94/10, 84/11, 94/11, 105/11, 110/11, 40/12, 55/12)

⁵ Prisilna izterjava prispevkov je urejena v 3. odstavku 202. člena ZPIZ-2.

⁶ Pristojnost inšpektorata je določena v 2. odstavku 386. člena ZPIZ-2.

⁷ Zavarovancu se doda četrtna obdobja, v katerem je bil vključen v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje (dodana doba), podrobnejša pravila za določanje dodane dobe pa so določena v 2. odstavku 202. člena ZPIZ-2.

3. POGOJI ZA PRIDOBITEV POKLICNE POKOJNINE

ZPIZ-2 po novem praviloma določa le dva pogoja za pridobitev poklicne pokojnine, in sicer dopolnjena pokojninska doba 42 let in šest mesecev (vštevaje dodano dobo) in zadostnost sredstev na zavarovančevem osebnem računu pri SODPZ za izplačevanje poklicne pokojnine (204. člen). Ne glede na to pa lahko zavarovanec uveljavi pravico do poklicne pokojnine, ko njegova pokojninska doba (vključno z dodano dobo) znaša najmanj 40 let in ko doseže določeno starost, določeno v 3. odstavku 204. člena ZPIZ-2.⁸

ZPIZ-2 uvaja tudi možnost sofinanciranja poklicnih pokojnin s strani Republike Slovenije, vendar le za zavarovance, ki izpolnjujejo pogoje iz 5. odstavka 413. člena. To so zavarovanci, ki sicer izpolnjujejo pogoje za poklicno upokojitev iz prvega oziroma tretjega odstavka 204. člena ZPIZ-2, ne pa tudi pogojev za poklicno upokojitev po ZPIZ-1 ali starostno upokojitev po ZPIZ-2, poleg tega pa izpolnjujejo še naslednje pogoje:

- pogoj iz šestega oziroma sedmega odstavka 202. člena ZPIZ-2;
- so bili 1. januarja 2001 vključeni v SODPZ;
- so bili najmanj tri četrtine obdobja od 1. januarja 2001 do izpolnitve pogojev za pridobitev pravice do poklicne pokojnine zaposleni na delovnem mestu, za katerega je veljala obvezna vključitev v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje, in so vključeni v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje ter so bili zanje plačani prispevki.

Če zbrana sredstva takega zavarovanca ne zadostujejo za izplačilo poklicne pokojnine, katere višina je enaka 90 % starostne pokojnine, ki bi jo zavarovanec prejel v obveznem zavarovanju glede na dopolnjeno pokojninsko dobo brez dodane dobe, Republika Slovenija zagotavlja razliko med višino dejanske poklicne pokojnine (glede na zbrana sredstva) in tako določene minimalne po-

⁸ ZPIZ-2 določa glede na stopnjo povečanja v skladu s prej veljavnimi predpisi naslednje starosti:

MOŠKI ŽENSKE	
STOPNJA	STAROST
12/14	56
12/15	55
12/16	54
12/17	53
12/18	52

klicne pokojnine. V vsakem primeru pa Republika Slovenija zagotavlja razliko med minimalno poklicno pokojnino in 80 % starostne pokojnine, ki bi jo zavarovanec prejel v obveznem zavarovanju glede na dopolnjeno pokojninsko dobo brez dodane dobe, najmanj v višini 58,56 % najnižje pokojninske osnove in sicer v prvih 12 mesecih od dneva izpolnitve pogojev za poklicno upokojitev. Sofinanciranje poklicnih pokojnin pa bo mogoče izvajati, ko bo za ta namen sprejet poseben zakon in ustrezno dopolnjen pokojninski načrt SODPZ (7. odstavek 413. člena ZPIZ-2).

4. ENKRATNO IZPLAČILO SREDSTEV

Po ZPIZ-1 je lahko zavarovanec, ki je še pred poklicno upokojitvijo izpolnil pogoje za pridobitev pravice do starostne ali invalidske pokojnine, zahteval izplačilo odkupne vrednosti vseh enot premoženja na njegovem osebnem računu (283. člen ZPIZ-1). Enako pravico ima zavarovanec tudi po ZPIZ-2 (tudi v primeru prejemanja predčasne ali vdovske pokojnine), vendar le, če sredstva na njegovem osebnem računu ne presegajo 5.000 evrov. V primeru višjega zneska bo lahko zavarovanec zahteval prenos v dodatno pokojninsko zavarovanje in izplačilo dodatne pokojnine po ZPIZ-2. Ob tem zakon določa izjemo glede sredstev, ki so bila vplačana na zavarovančev osebni račun pred uveljavitvijo ZPIZ-2, t.j. do 31.12.2012, za katera pa zavarovanec lahko zahteva izplačilo v celoti, kot je določal ZPIZ-1. V obeh primerih zavarovanec izgubi pravico do poklicne pokojnine.

Novost je tudi možnost enkratnega izplačila odkupne vrednosti za osebe, ki so opravljale vojaško službo v Slovenski vojski in ne nameravajo uveljaviti pravice do poklicne pokojnine. Te osebe lahko zahtevajo enkratno izplačilo sredstev pod pogoji, določenimi v 5. odstavku 206. člena ZPIZ-2 in v pokojninskem načrtu SODPZ.

ZPIZ-2 na novo ureja tudi pravico do prenosa sredstev, zbranih v SODPZ, v dodatno (prostovoljno) pokojninsko zavarovanje. Zavarovanec, ki še ni uveljavil pravice do starostne, predčasne, vdovske ali invalidske pokojnine in ne namerava uveljaviti pravice do poklicne pokojnine, lahko zahteva, da se sredstva brezplačno prenesejo v dodatno zavarovanje, kjer zavarovanec pridobi pravico do dodatne pokojnine (1. odstavek 206. člena).

5. POSEBNE PRAVICE V OBVEZNEM POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU

Po novem se bo lahko uživalec poklicne pokojnine (poklicni upokojenec) v času poklicne upokojitve prostovoljno vključil tudi v obvezno pokojninsko zavarovanje. Prispevke bo lahko plačeval sam ali pa jih bo zanj plačeval delodajalec, pri katerem je vključen v poklicno zavarovanje (25. člen ZPIZ-2). Prispevki, vplačani v tem obdobju, se ne bodo upoštevali pri odmeri starostne ali predčasne pokojnine, razen če je to za zavarovanca ugodneje.⁹ Izključitev malusov (znižanje za 0,3 % za vsak mesec manjkajoče starosti do dopolnitve 65. leta starosti) pa ob predčasni upokojitvi velja za zavarovanca, ki je bil najmanj 16 let (moški) ali 15 let (ženska) vključen v poklicno zavarovanje (1. odstavek 38. člena ZPIZ-2). Pri tem se upošteva tudi obdobje, ko je imel zavarovanec pravico do štetja zavarovalne dobe s povečanjem ali je bil vključen v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje po ZPIZ-1.

Za zavarovanca poklicnega zavarovanja ali uživalca poklicne pokojnine ZPIZ-2 na novo ureja tudi pravico do dokupa pokojninske dobe, ki jo lahko financira tudi s sredstvi na podlagi enkratnega izplačila sredstev, zbranih v SODPZ.¹⁰ S tem pa zavarovanec izgubi pravico do uveljavljanja pravic na podlagi vključitve v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje.

6. REVIZIJA DELOVNIH MEST

Delovna mesta, za katera velja obveznost vključitve v poklicno zavarovanje, so določena s posebnim seznamom. Ob uveljaviti ZPIZ-1 kakor tudi ob uveljavitvi ZPIZ-2 je kot podlaga za vključevanje v poklicno zavarovanje veljal seznam, ki ga je sprejel zavod. Gre za delovna mesta, za katere se je ob uveljavitvi ZPIZ-1 štela zavarovalna doba s povečanjem (1. odstavek 413. člena ZPIZ-2).

Seznam delovnih mest bo preverjala in usklajevala posebna komisija, ki jo bo imenoval minister, pristojen za delo, na predlog predstavnikov delodajalcev in zavarovancev. Podrobnejša merila in kriterije za določitev delovnih mest, za katere je obvezno poklicno zavarovanje ter način financiranja ugotavljanja teh delovnih

⁹ Obveznost plačevanja prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje v času prejemanja poklicne pokojnine se lahko določi s posebnim zakonom ali s kolektivno pogodbo.

¹⁰ Dokup lahko financira tudi delodajalec, če je tako določeno z zakonom ali kolektivno pogodbo.

mest bo določila Vlada RS z uredbo do 30.6.2013, na podlagi posveta in soglasja s socialnimi partnerji.

7. ODBOR SKLADA

Upravljavca SODPZ mora do uskladitve pokojninskega načrta SODPZ z določili ZPIZ-2 (t.j. do 30.9.2013) oblikovati odbor sklada, ki ga sestavljajo predstavniki zavarovancev, delodajalcev in vlade. Odbor je pristojen za spremljanje poslovanja SODPZ in za nadzor nad delom upravljavca. Njegove pristojnosti so podrobneje določene z zakonom (294. člen ZPIZ-2) in s pokojninskim načrtom.

8. ZAKLJUČEK

Nova ureditev poklicnega zavarovanja odpravlja nekaj pomembnih vsebinskih pomanjkljivosti in tako izboljšuje tudi proces izvajanja poklicnega zavarovanja. V praksi se kljub temu porajajo nova vprašanja, na katere ZPIZ-2 (še) ne daje ustreznih odgovorov oziroma poraja nove dileme zaradi nejasnosti zakonskih določil, predvsem pa sedanja ureditev odpira vprašanja glede smiselnosti poklicnega zavarovanja, ki vodi v enkratna izplačila privarčevanih sredstev ali prenosa sredstev v dodatno zavarovanje po starostni upokojitvi, namesto dejanske predčasne upokojitve zaradi težjih pogojev dela.

VIRI:

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ –1 (UL RS 109/06 UPB3, 112/06, 114/06, 91/07, 10/08, 98/09, 27/10, 38/10, 61/10, 79/10, 94/10, 84/11, 94/11, 105/11, 110/11, 40/12, 55/12).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ –2 (UL RS 96/12).

THE NEW REGULATION OF OCCUPATIONAL RETIREMENT INSURANCE

Anja Strojín Štampar*

SUMMARY

Since 2001, the compulsory supplementary retirement insurance had been carried out within the Compulsory Supplementary Insurance Fund (further referred to as SODPZ). Prior to that, this insurance was an integral part of the general retirement insurance, whereby people who performed particularly hard or hazardous work or work which cannot be performed successfully beyond a certain age were granted added time. The newly adopted Pension and Disability Insurance Act (ZPIZ-2) introduced a new name for this additional compulsory occupational insurance, namely 'occupational insurance'. In addition to changes in terminology, the ZPIZ-2 also introduced substantive changes, primarily regarding the conditions for entitlement to occupational pensions and the related additional rights. The methods of implementation remained unchanged.

ZPIZ-2, however, redefines the conditions necessary for obtaining occupational pension as well as the guaranteed lowest occupational pensions with the possibility of co-financing by the state. There are also changes regarding the lump sum payments of the accumulated funds in the event the right to occupational pension has not been made use of. According to the new regulations, the accumulated funds can be transferred to an additional insurance fund in order to acquire the right to supplementary pension, or alternatively used for purchasing qualifying time for retirement. Pensioners under the occupational pension scheme will be able to join the compulsory pension insurance. In addition, the ZPIZ-2 envisages a renovation of the list of jobs, for which occupational insurance is obligatory.

The new regulations on occupational insurance scheme have eliminated some important substantive shortcomings and thus improved the implementation process of the occupational insurance. In practice, however, new questions arise for

* Anja Strojín Štampar, LL.M., Member of the Board of KAD and Disability Insurance, Slovenia.
anja.strojín-stampar@kapitalska-druzba.si

which the ZPIZ-2 (still) does not provide adequate answers; more so, it raises new dilemmas due to lack of clarity of legal provisions. The current regulations in particular raise question as to the advisability of occupational insurance which allows bulk payment of the accumulated funds or their transfer to an additional insurance scheme after the retirement, instead of the actual early retirement due to severe working conditions.